

Dr Władysława Jastrzębska
Katedra Teorii Ekonomii
i Stosunków Międzynarodowych

***NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNE A WZROST GOSPODARCZY - PUBLIKACJA
PREZENTUJĄCA INTERDYSCYPLINARNĄ DEBATĘ W UJĘCIU
HOLISTYCZNYM***

Rok 1989, nie bez powodu określany w naszej powojennej historii jako przełomowy, postawił przed społeczeństwem nowe wyzwania, z których nie do końca zdawano sobie sprawę walcząc o kapitalizm oraz wolność ekonomiczną i osobistą. Proces transformacji systemowej w Polsce przyniósł bowiem wysokie koszty społeczne, które ujawniły się szczególnie w pierwszym etapie przemian, w latach 90. ubiegłego wieku. W wyniku likwidacji, (na przykład sektora państwowego w rolnictwie), czy ogłaszania upadłości wielu firm, oraz tak zwanej restrukturyzacji zatrudnienia, nastąpił wzrost bezrobocia, pojawiła się duża skala ubóstwa, a nawet wykluczenia w wielu środowiskach lokalnych. Rozwijający się w tym czasie dynamicznie sektor małych i średnich przedsiębiorstw miał zbyt słabą pozycję konkurencyjną, aby spełnić pokładane w nim nadzieje na ożywienie rynku pracy oraz wzrost PKB.

Po upływie ponad dwóch dekad państwo nadal zмага się nie tylko z problemami odziedziczonymi po PRL-u, ale również nowymi w postaci narastającego długu publicznego, zadłużenia zagranicznego, czy bezrobocia. Ponadto, mimo dodatniego tempa wzrostu gospodarczego, obserwuje się narastanie nierówności w różnych wymiarach. Oprócz rosnącego deficytu finansów publicznych utrzymują się: wysokie bezrobocie i rozległe sfery ubóstwa, szerzy się korupcja i przestępczość, postępuje upadek służb publicznych i bezwład w egzekwowaniu konstytucyjnego porządku publicznego.

Problemy narastających nierówności w wielu aspektach życia gospodarczego nie były i nadal nie są uwzględniane w należyтым stopniu w polityce gospodarczej. Ponadto niewielu polskich ekonomistów poświęca im uwagę, mimo że w 1998 roku nagrodę im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii otrzymał ekonomista brytyjski pochodzenia hinduskiego A. K. Sen za dorobek w dziedzinie ekonomii dobrobytu i teorii nierówności. Ci zaś, którzy zajmują się tymi problemami diagnozują je zwykle w wąskim wymiarze.

Wobec zagrożeń trwałego i zrównoważonego wzrostu i rozwoju gospodarczego w Polsce konieczna wydaje się debata środowiska naukowego ekonomistów oraz przedstawicieli innych dyscyplin i nauk, oparta na podejściu zintegrowanym oraz holistycznych metodach diagnozowania, wyjaśniania i rozwiązywania problemów ekonomicznych. Taki nurt badawczy jest podejmowany przez zespół pracowników Katedry Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Rzeszowskiego pod przewodnictwem jej Kierownika Prof. dr hab. M. G. Woźniaka. Już 9 lat temu Profesor Michał Gabriel Woźniak zainicjował debatę wokół sprzężeń pomiędzy nierównościami społecznymi a wzrostem gospodarczym zapraszając do niej ekonomistów, socjologów, prawników, teologów, historyków reprezentujących środowiska naukowe z całej Polski. Zaproponował również udział w debacie praktykom gospodarczym oraz przedstawicielom samorządów lokalnych.

Organizatorzy debaty naukowej postawili sobie ambitny cel aplikacyjny. Postanowiono, że zostaną opracowane modele pro wzrostowej polityki ograniczania nierówności społecznych, które określałyby rolę konkurencyjności przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich, jak i całej gospodarki, rozwoju obszarów wiejskich, systemu

oświaty i nauki, ubezpieczeń społecznych i ochrony zdrowia oraz polityki regionalnej w rozwiązywaniu problemu nierówności i wzrostu gospodarczego.

Nierówności społeczne i wzrost gospodarczy potraktowano jako kategorię interdyscyplinarną. Skoncentrowano się również na aspektach międzynarodowych, sektorowych, regionalnych i lokalnych nierówności oraz dysproporcji w podziale dochodów. Na bazie tych debat publikowane jest w Uniwersytecie rzeszowskim czasopismo pt. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, którego redaktorem naukowym jest prof. dr hab. Michał Gabriel Woźniak (kontakt:wozniak@uek.krakow.pl).

Pierwsza publikacja *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy* ukazała się w 2003 roku. Już wtedy postanowiono, że zeszyty będą nawiązywały do wybitnych postaci świata nauki, które przyczyniły się do rozwoju nie tylko ekonomii stosowanej, ale również łączyły myśl nauk ekonomicznych oraz innych nauk społecznych z techniczną. Pierwszą i drugą publikację poświęcono pamięci wybitnego męża stanu II Rzeczypospolitej Profesorowi Eugeniuszowi Kwiatkowskiemu.

Podjęta przez Katedrę Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych debata naukowa okazała się interesująca także dla przedstawicieli nauk nieekonomicznych, stąd w 2004 roku opublikowaliśmy dwa zbiory *Nierówności* z podtytułami: *aspekty społeczne* oraz *polityka społeczno- ekonomiczna*.

Współczesne przemiany technologiczno- cywilizacyjne sprawiają, że szybki wzrost gospodarczy oraz ograniczanie nierówności społecznych są możliwe jedynie w gospodarce opartej na wiedzy (GOW). Społeczeństwo informacyjne i ta forma gospodarki wymaga inwestycji w kapitał ludzki i intelektualny. Tymczasem w Polsce obserwuje się rozmaite bariery występujące zarówno w sferze realnej, jak i regulacji, prowadzące do paradoksów w akumulowaniu kapitału ludzkiego. Usunięcie ich umożliwiłoby przyspieszenie rozwoju, jak również przyczyniłoby się do wyrównania szans podmiotów gospodarczych w układzie jednostkowym, lokalnym i regionalnym. Debacie na temat powyższych wyzwań poświęcono zeszyty nr 6 i 7 wydane w 2005 roku, z podtytułem: *Kapitał ludzki i intelektualny*.

Zeszyty nr 8 i 9 wydane w 2006 roku zawierają rozważania dotyczące nierówności społecznych i wzrostu gospodarczego w kontekście globalizacji i regionalizacji, zaś kolejne, (z 2008 roku) podejmują problematykę spójności społeczno- ekonomicznej. Kohezja, wpisana m.in. w ramy polityki gospodarczej Unii Europejskiej, jest odmiennie ujmowana w poszczególnych systemach ekonomicznych, w tym związanych z kształtującym się kapitalizmem globalnym, gospodarką opartą na wiedzy oraz wyłaniającym się społeczeństwem informacyjnym i ponowoczesnym. Lizbońska koncepcja spójności społeczno-ekonomicznej jest krytykowana przez zwolenników anglosaskiego liberalizmu, zaś globalny kapitalizm za generowanie zagrożeń dla spójności społeczno- ekonomicznej. Ponadto lokalne problemy gospodarcze, społeczne, demograficzne czy środowiskowe wymagają niestandardowych, niepowtarzalnych rozwiązań. Wobec rozstrzygnięcia powyższych kwestii ekonomia głównego nurtu oparta na indywidualizmie metodologicznym wykazuje „praktyczną niemoc”. Stąd konieczne staje się poszukiwanie sposobów ograniczania barier spójności społeczno- ekonomicznej w układzie sprzężeń: nierówności społeczne – wzrost gospodarczy- kapitał intelektualny- kapitał społeczny. Zdiagnozowanie podstaw aksjologicznych i systemowo- instytucjonalnych kształtowania spójności społeczno-ekonomicznej, wskazanie sprawnych narzędzi, kierunków i zakresu oddziaływań państwa na procesy realne gwarantujące spójność społeczno- ekonomiczną stało się celem prac zawartych w omawianych zeszytach. Podjęto w nich próbę holistycznego i interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązywania omawianych problemów.

Zeszyt 8 został poświęcony pamięci Michała Kaleckiego, światowej sławy, najwybitniejszego polskiego ekonomisty, pracującego w okresie przedwojennym i wojennym w London School of Economics, Uniwersytecie w Cambridge i Uniwersytecie w Oxford,

który według opinii Joan Robinson, tworząc m. in. teorię wzrostu gospodarczego pod pewnymi względami wyprzedził koncepcję J. M. Keynesa. Mimo dorobku naukowego, przynoszącego światową sławę, M. Kalecki był ostro krytykowany przez władze komunistyczne, zaś po wydarzeniach z 1968 roku całkowicie wycofał się z działalności zawodowej na znak protestu przeciw prześladowaniom niezależnych i nielojalnych wobec ówczesnego rządu pracowników nauki.

W 2007 roku ukazały się dwa tomy (nr 10 i 11) noszące podtytuł *Gospodarka oparta na wiedzy*. Pierwszy z nich dedykowano „pamięci Jana Pawła II najwybitniejszego Polaka-Papieża wielkiego orędownika oświeconej globalizacji, gospodarki opartej na wiedzy respektującej godność osoby ludzkiej”. W zeszytach tych skoncentrowano się na istotnych wyzwaniach współczesnej gospodarki opartej na wiedzy, w tym wokół strategii alternatywnej w GOW, której fundament tworzą: efektywność, „sprawiedliwe” nierówności i rozwój kapitału intelektualnego. Dualizm w omawianym modelu i trójczłonowej strategii GOW dotyczy sfery realnej oraz sfery regulacji. W sferze realnej wyraża się we współdziałaniu gospodarki opartej na tradycyjnych technologiach i zarządzaniu oraz nowej gospodarki opartej na technologiach informatycznych, Internecie i kapitale intelektualnym. Dualizm w sferze regulacji polega na współistnieniu liberalnej gospodarki rynkowej z oddziaływaniem rządu, czy organizacji (organów Unii Europejskiej) na procesy ekonomiczne.

W tomach wydanych w 2008 roku (nr 12 i 13) wyeksponowano problematykę spójności społeczno – ekonomicznej. Jeden z nich został poświęcony pamięci Profesora Edwarda Łukawera „wybitnego naukowca, wychowawcy wielu pokoleń polskich ekonomistów oraz wielkiego orędownika tej publikacji”, zmarłego w 2007 roku.

Wyrazem twórczych niepokojów środowisk naukowych dostrzegających, iż w niewystarczającym stopniu polskie władze gospodarcze przywiązują wagę do rozwiązań instytucjonalnych, niezbędnych do kształtowania gospodarki oraz spójności społeczno-gospodarczej są zeszyty nr 14 i 15, wydane w 2009 roku, zatytułowane *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania instytucjonalne*.

W obliczu narastających negatywnych przejawów światowego oraz polskiego kryzysu gospodarczego wyłania się pytanie o systemowe warunki harmonizowania polityki społecznej z wyzwaniami modernizacyjnymi gospodarki. W przypadku Polski harmonizowanie efektywności ekonomicznej ze „sprawiedliwymi nierównościami społecznymi” nie jest możliwe bez odrabiania dystansu rozwojowego poprzez wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw oraz modernizację sfery publicznej, gospodarki krajowej, regionalnej i sektorowej. Zagadnienia modernizacji zostały omówione w zeszytach nr 16 i 17, zatytułowanych: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja gospodarki*. Zwrócono w nich uwagę na bariery, czynniki, mechanizmy i podstawy aksjologiczne pożądanej dla zintegrowanego rozwoju, modernizacji sfery publicznej (administracji państwowej i samorządowej, służby zdrowia, oświaty i edukacji, wymiaru sprawiedliwości), systemu fiskalnego i polityki społecznej, sfery technologicznej, instytucjonalnej i rynków, kapitału ludzkiego i społecznego. Celem tej debaty jest zwrócenie uwagi na potrzebę nowego podejścia do procesów rozwojowych. Stąd wprowadzamy kategorię rozwoju zintegrowanego, czyli opartego na respektowaniu sprzężeń międzysystemowych bytu ludzkiego i podmiotowości jednostki ludzkiej funkcjonującej nie tylko w sferze ekonomii, technologii, politycznej i społecznej, ale również natury i biologii oraz rozumu i ducha.

Wstrząśnięci narodową tragedią, poświęciliśmy zeszyt nr 16 pamięci Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego oraz wszystkich Ofiar katastrofy pod Smoleńskiem. W podejściu do polityki gospodarczej, czy każdej regulacji prawnej dotyczącej życia gospodarczego i spraw społecznych, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, ŚP. Profesor Lech Kaczyński opierał się na dwóch filarach: modernizacji i solidarności. Przy każdej okazji

podkreślał, że nie można szukać oszczędności tam, gdzie znajdują się główne czynniki wzrostu i rozwoju gospodarczego- w budżetach wspierających innowacje i postęp techniczny, w nauce, czy w edukacji. Zajmując stanowisko w sprawie drastycznie rosnącego deficytu budżetowego, gotów był akceptować dobrze przemyślane, trudne decyzje z zakresu polityki podatkowej, wszakże pod warunkiem, że ciężar obciążeń podatkowych będzie rozłożony sprawiedliwie, czyli nie będzie dotykał najuboższych.

Podjęta problematyka modernizacji dla spójności społeczno- ekonomicznej i zintegrowanego rozwoju okazała się bardzo złożona i z oczywistych względów mogły być jedynie zasygnalizowane ważniejsze jej kwestie wymagające dalszych studiów i powszechnej debaty. Stąd temat modernizacji dla spójności społeczno-ekonomicznej powrócił w tegorocznej, już dziewiątej konferencji naukowej z cyklu *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*.

Okazją do bezpośredniej wymiany poglądów oraz kontynuacji debaty na temat procesu modernizacji będzie kolejna, dziesiąta konferencja naukowa z serii *Nierówności społeczne* organizowana we wrześniu 2011 roku przez Katedrę Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Katedrę Ekonomii Stosowanej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Stąd ponowne zaproszenie do wymiany poglądów w duchu holistycznego podejścia do ekonomii kierujemy do ekonomistów, socjologów, prawników, psychologów, politologów, teologów, religioznawców oraz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych, a także praktyków gospodarczych i środowisk samorządowych. (Kontakt w sprawie konferencji: ktekonom@univ.rzeszow.pl). W dyskusji naukowej wykorzystamy (wzorem tegorocznej konferencji) współczesne osiągnięcia techniczne organizując wideokonferencję.

Zainteresowanych naszym wydawnictwem informujemy, iż zeszyty od numeru 14, w tym 17-ty, realizowany m.in. w ramach projektu badawczego „Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja gospodarki Polski” nr 1828/B/H03/2009/36 (oraz zaplanowane kolejne 4 tomy) znajdują się w ofercie wydawniczej: „Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego” (e-mail: wydaw@univ.rzeszow.pl), zaś wcześniejsze w sekretariacie Katedry Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Rzeszowskiego

(e-mail: jola@univ.rzeszow.pl

telefon:17 872 17 17).

Władysława Jastrzębska